

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΑΓΚΥΡΑΣ

Ἦν 30 Ὀκτωβρίου 1918 συνωμολογήθη ἐν τῷ λιμένι Μούδρω τῆς νήσου Λήμνου γενικὴ ἀνακομὴ μεταξὺ τῶν Δυνάμεων τῆς Συνεννοήσεως ἀφ' ἑνὸς διὰ τοῦ ἀγγλοῦ ναυάρχου Arthur Calthorpe καί, ἀφ' ἑτέρου, τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἀντιπροσωπευομένης ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν Ὑπουργοῦ Ραούφ-βέη, τοῦ ὑφυπουργοῦ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν Ρεσάτ Χικμέτ-βέη καὶ τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Σαδουλά-βέη. Ἡ γενικὴ ἀνακομὴ συνήφθη ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ θωρηκτοῦ «Ἀγαμέμνων», αἱ ἐχθροπραξίαι δὲ κατ' αὐτὴν θὰ ἀνεστέλλοντο ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς 31 Ὀκτωβρίου. Συμφώνως πρὸς τὸ 7 ἄρθρ. τῆς ἀνωτέρω ἀνακομῆς οἱ σύμμαχοι τῆς Συνεννοήσεως θὰ εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ καταλάβωσι στρατιωτικῶς πᾶν στρατηγικὸν σημεῖον ἐπὶ τοῦ ὀθωμανικοῦ ἐδάφους, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἐπήρχετο κατάστασις πραγμάτων ἀπειλοῦσα τὴν ἀσφάλειαν τῶν συμμάχων.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρου τούτου κατελήφθησαν στρατιωτικῶς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὀθωμανικὰ τινὰ ἐδάφη. Ἔνεκα τοῦ λόγου δὲ τούτου πολλοὶ τοῦρκοι πολιτικοὶ καὶ ἀξιωματικοὶ ἤρξαντο νὰ κινουῦνται ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ νὰ συσκέπτονται πρὸς διοργάνωσιν ἀντιδραστικοῦ κινήματος. Μοχλὸς τοῦ προετοιμαζομένου κινήματος

Π. ΜΑΘΙΟΠΟΥΛΟΥ Ο ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΤΗΣ ΡΗΓΟΠΟΥΛΑΣ

ἦτο ὁ στρατηγὸς Μουσταφᾶ Κεμάλ - Πασσᾶς. Θέλουσα δὲ νὰ ἐξουδετερώσῃ τὰς τοιαύτας ἐνεργείας τοῦ στρατηγοῦ τούτου, ἡ τότε Κυβέρνησις Λαμὰτ Φεριτ - Πασσᾶ ἐσκέφθη ν' ἀποστείλῃ τοῦτον εἰς Μικρὰν Ἀσίαν ὡς γενικὸν ἐπιθεωρητὴν τοῦ Γ' σώματος στρατοῦ. Μετὰ καταλλήλους ὅμως μετὰ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ προσυνηνοήσεις ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ - Πασσᾶς ὑψώσεν ἐκεῖ τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας κατὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑφισταμένου νομίμου καθεστῶτος καὶ συνεκάλεσεν ἐπαναστατικὸν συνέδριον ἐν τῇ Ἐρζερούμ (23 Ἰουλίου — 7 Αὐγούστου 1919).

Τὴν 7 Αὐγούστου τὸ ἐθνικιστικὸν τοῦτο συνέδριον ἐξέδωκε προκήρυξιν, ἐν ἣ ἀνεφέρετο ὁ κίνδυνος, τὸν ὁποῖον διέτρεχεν ἡ Τουρκία ὅπως διαμελισθῆ, δεδομένου μάλιστα ὅτι οὐκ ὀλίγα ἐδαφικὰ τμήματα αὐτῆς εἶχον ἤδη καταληφθῆ ὑπὸ συμμαχικῶν στρατευμάτων. Ἡ προκήρυξις αὕτη παρουσιάζει πραγματικὸν ἐνδιαφέρον. Οὕτως, κατὰ τὸ 1 ἄρθρ. αὐτῆς, τὰ ἑπτὰ βιλαέτια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὸ σαντζάκιον τοῦ Δζανικ καὶ τὰ διάφορα σαντζάκια τῶν βιλαετίων θ' ἀπετέλουν ἐν τῷ συνόλω των ἓν τι συγκρότημα. Ὑπὸ οὐδεμίαν δὲ πρόφασιν θ' ἀπεσπᾶτο τοῦτο ἐκ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Κατὰ τὸ 3 ἄρθρον, πάσης ἐδαφικῆς καταλήψεως θεωρουμένης ὡς ἀποπειρας πρὸς ἐγκατάστασιν ἑλληνικῆς ἢ ἀρμενικῆς ὀργανώσεως, θὰ ἐγίνετο ἀφ' ἐαυτῆς δεκτὴ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀμύνης καὶ τῆς ἀντιστάσεως. Ἐδηλοῦτο δὲ περαιτέρω ὅτι δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἀνεκτὸν ὅπως τὰ χριστιανικὰ στοιχεῖα τῆς Αὐτοκρατορίας ἐπιτύχωσι παραχωρήσεις, δυναμένας νὰ πλῆξωσι τὴν πολιτικὴν κυριαρχίαν ὡς καὶ τὴν κοινωνικὴν ἰσορροπίαν. Τὸ ἄρθρ. 5 καθώριζεν ὅτι θὰ ἐθεωροῦντο ὡς σεβαστὰ τὰ δικαιώματα, ἅτινα οἱ νόμοι τῆς Αὐτοκρατορίας παρεχώρησαν εἰς τὰ μὴ μουσουλμανικὰ στοιχεῖα ἐν αὐτῇ.

Ὀλίγον μετὰ τὸ πρῶτον τοῦτο ἐθνικιστικὸν συνέδριον συνῆλθεν ἕτερον τοιοῦτον ἐν Σεβαστείᾳ (Αὐγούστος, 1919). Τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1919 δὲ τὸ δεύτερον τοῦτο συνέδριον ἀπηύθυνε μακρὸν τηλεγράφημα πρὸς τὸν Σουλτᾶνον, ἐν τῷ ὁποίῳ σὺν τοῖς ἄλλοις ἐδηλοῦτο (ἄρθρ. 3) ὅτι δὲν θὰ

ἐπέτρεπεν ὅπως οὐδὲ μία κἂν μόνη σπιθαμὴ ἐδάφους ἐκ τῶν ὀθωμανικῶν βιλαετιῶν παραχωρηθῆ εἰς τὴν Ἀρμενίαν ἢ εἰς ἕτερόν τι Κράτος. Ἀνελάβομεν ἐνόρκως τὴν ὑποχρέωσιν, ἐλέγετο περαιτέρω ἐν τῷ τηλεγραφίῳ, καὶ εἴμεθα ἀκλονήτως ἀποφασισμένοι ὅπως μὴ καταθέσωμεν τὰ ὄπλα, ἐφ' ὅσον διαρκεῖ ἡ στρατιωτικὴ κατάληψις τῶν ἐδαφῶν, ὧν σαφῶς προσδιωρίζετο ἡ γεωγραφικὴ ἔκτασις.

Ἐν τέλει, τὴν 28 Ἰανουαρίου 1920 ἐψηφίσθη ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Βουλῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ κληθὲν ἔθνικόν σύμφωνον, συγκείμενον ἐξ 6 ἐν ὄλῳ ἄρθρων. Κατὰ τὸ 3 αὐτοῦ ἄρθρον, ὁ καθορισμὸς τῆς νομικῆς καταστάσεως τῆς Δυτικῆς Θράκης θὰ ἔπρεπε νὰ βασισθῆ ἐπὶ τῆς θελήσεως τῶν πληθυσμῶν αὐτῆς, ἐκδηλουμένης δ' ἐλευθέρως. Τὸ ἄρθρ. 5 ἐνδιαλάμβανεν ὅτι τὰ δικαιώματα τῶν διαφόρων ἔθνικῶν μειονοτήτων θὰ ἐξησφαλιζόντο ἐν τῇ Αὐτοκρατορίᾳ ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν γενικῶν ἀρχῶν, αἵτινες ἐγένοντο δεκταὶ εἰς τὰς συνθήκας, αἵτινες συνήφθησαν μεταξὺ τῶν Δυνάμεων τῆς Συνεννοήσεως, τῶν ἀντιπάλων αὐτῶν καὶ ἐνίων ἐκ τῶν μετ' αὐτῶν συνησπισμένων ἐν τῷ πολέμῳ Πολιτειῶν. Ἐπὶ τῇ ἐλπίδι δὲ ὅτι καὶ οἱ μουσουλμανικοὶ πληθυσμοὶ τῶν γειτονικῶν Πολιτειῶν θ' ἀπελάμβανον τῶν αὐτῶν δικαιωμάτων, τὸ ἄρθρ. 6 καθώριζεν ὅτι ἡ πλήρης ἀνεξαρτησία καὶ ἡ τελεία ἐλευθερία δέον ν' ἀποτελῶσι τὰς κυρίας βάσεις τῆς ζωῆς ἡμῶν καὶ τῆς ὑπάρξεως. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, ἐλέγετο περαιτέρω, θ' ἀποκρούσωμεν πάντας τοὺς δεσμούς, οἵτινες παρακωλύουσι τὴν πολιτικὴν, δικαστικὴν, οἰκονομικὴν ἢ ἄλλην ἀνάπτυξιν τοῦ Κράτους.

Πρὸ τῆς διαρκῶς αὐξανομένης δυνάμεως τοῦ ἐθνικιστικοῦ κινήματος, τὸ ὁποῖον ὅλον ἐκατέκτα περισσότερο ἐδαφος, ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει νόμιμος Κυβέρνησις κατήντησε νὰ κέκτηται σκιώδη μόνον ἐξουσίαν ἐν τῇ Αὐτοκρατορίᾳ. Τὴν 13 Ἀπριλίου 1920 ἀπεκήρυξε τὸ ἔκτραγόν ἐθνικιστικὸν κίνημα διὰ φρετβᾶ τοῦ σεῖχουλισλάμη καὶ ἐχαράκτηρισε τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ ὡς ἐχθροὺς τῆς Πατρίδος. Ἀλλὰ μέτρα σοβαρὰ καὶ ἀποτελεσματικὰ πρὸς κατάπνιξιν τοῦ κινήματος δὲν ἔλαβεν αὕτη εἴτε διότι δὲν ἠδύνατο εἴτε διότι

ἴσως καὶ δὲν ἠθέλεν. Ὁ ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν Ὑπουργός Ἀλῆ Κεμάλ - βέης ἐπανελημμένως εἰσηγήθη καὶ προέτεινε τὴν ἄμεσον λήψιν τοιούτων μέτρων, ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις ἐδίσταζε νὰ προβῆ εἰς τοιαῦτα. Οὕτω δὲ τὸ κίνημα ἠδυνήθη ν' ἀναπτυχθῆ καὶ ἐπεκταθῆ ἄνευ σοβαρῶν κωλυμάτων. Ἐξ ἄλλου, ἡ τῶ ὄντι ἀκατανόητος ἀμέλεια καὶ ἀσύγγνωστος ἀκηδία τῶν προεχόντων Κρατῶν τῆς Συνεννοήσεως δὲν συνέβαλε βεβαίως ὀλίγον εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο. Τοῦτο δὲ διότι εἶχον ἀφίση ἄνευ ἐπαρκoῦς στρατιωτικῆς φρουρήσεως τὰς ἐν Ἀγκύρᾳ, Σεβαστείᾳ καὶ Καλλιπόλει μεγάλας γερμανικὰς στρατιωτικὰς ἀποθήκας, αἵτινες, ὡς εἰκόσ, κατελήφθησαν βίᾳ ὑπὸ τοῦ ἐθνικιστικοῦ κινήματος, οὗ οἱ ὀπαδοὶ ἐξωπλίσθησαν πλήρως κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

Ἐκτελῶν τὸ πρόγραμμα αὐτοῦ, ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ - Πασσᾶς προεκήρυξε ἐκλογὰς πρὸς συγκρότησιν μεγάλης ἐθνικιστικῆς συνελεύσεως. Αὕτη συνῆλθε τὴν 23 Ἀπριλίου 1920 ἐν Ἀγκύρᾳ, ἥτις ἐν τῶ μεταξὺ εἶχεν ἐκλεγῆ ὡς πρωτεύουσα τοῦ ἐθνικιστικοῦ Κράτους, καὶ ἀμέσως προέβη εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ κληθέντος μεγάλου συμβουλίου τῆς Κυβερνήσεως, τὸ ὁποῖον καὶ ἀπήρτιζε τὸ ἐκτελεστικὸν ὄργανον τῆς συνελεύσεως. Τὴν 7 Ἰουνίου 1920 ὠρίσθη διὰ σχετικοῦ νόμου ὅτι πᾶσαι αἱ ἀπὸ τῆς 16 Μαρτίου 1920 καὶ ἐντεῦθεν ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ ἐθνικῆς συνελεύσεως συνομολογούμεναι ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει νομίμου Κυβερνήσεως συμβάσεις θὰ ἐθεωροῦντο ὡς ἄκυροι. Τὴν 20 Ἰανουαρίου 1921 ἐγένετο ἀποδεκτὸν τὸ σύνταγμα τῆς ἐθνικιστικῆς Τουρκίας.

Πρώτη ἡ σοβιετικὴ Ῥωσσία ἔσπευσε ν' ἀναγνωρίσῃ ὀρητῶς τὴν ἐθνικιστικὴν de facto ἐν Ἀγκύρᾳ Κυβέρνησιν, μεθ' ἧς συνωμολόγησε τὴν 16 Μαρτίου 1921 συμφωνίαν. Διὰ τοῦ 7 ἄρθρ. τῆς συμφωνίας ταύτης ἡ Ῥωσσία συγκατετίθετο εἰς τὴν κατάργησιν τοῦ ἐν Τουρκίᾳ ἀπὸ αἰῶνων ἤδη ἰσχύοντος συστήματος τῶν διομολογήσεων, τὰς ὁποίας σημειωτέον ὅτι ἡ Πύλη εἶχεν ἤδη θεωρήσῃ ὡς κατηρημένας ἀπὸ τῆς 1 Ὀκτωβρίου 1914, καθ' ἃ εἶχε δηλώσῃ διὰ τῆς ἀπὸ 9 Σεπτεμβρίου 1914 διακοινώσεως αὐτοῦ πρὸς

τάς ἐν Κωνσταντινουπόλει ξένας Πρεσβείας ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργὸς πρίγκηψ Σαΐδ Χαλίμ - Πασσᾶς. Τὸ 4 ἄρθρ. τῆς ἀνωτέρω ὡσσοτουρκικῆς συμφωνίας ἐπεβεβαίωτο τὸ δικαίωμα τῶν διαφόρων λαῶν τῆς Ἀνατολῆς ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν των ὡς καὶ ὅπως διακυβερνῶνται ὑπὸ Κυβερνήσεως τῆς ἐκλογῆς των.

Ἐνῶ δὲ ὁ ἑλληνικὸς στρατός, ὅστις εἶχε καταλάβῃ στρατιωτικῶς, τὴν 2 Μαΐου 1919, τὴν Σμύρνην ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ 7 ἄρθρ. τῆς γενικῆς ἀνακωχῆς τοῦ Μούδρου τῆς 30 Ὀκτωβρίου 1918 καὶ κατὰ ζητὴν πρὸς τοῦτο πρόσκλησιν τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου τῆς Συνεννοήσεως, πρὸς τὴν Ἑλλάδα, εἶχεν ἀναλάβῃ βαρὺν ἀγῶνα κατὰ τῶν τούρκων ἐθνικιστῶν, αἱ Μ. Δυνάμεις τῆς Συνεννοήσεως, παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν ὁποίων ἠγωνίσθη ὡς σύμμαχος ἡ Ἑλλάς, ἐνόμισαν ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἔλθωσιν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῆς Κυβερνήσεως τῆς Ἀγκύρας. Ἀντὶ δὲ νὰ συνδράμωσι τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν ἐν τῷ ἀγῶνι αὐτοῦ τούτῳ πρὸς κατάπνιξιν τοῦ ἐθνικιστικοῦ κινήματος, τοῦ ὁποίου δὲ προφανῶς ἡ τελικὴ ἐπικράτησις θὰ παρεῖχεν οὐκ ὀλίγα πράγματα εἰς τὰς ἐν λόγῳ Δυνάμεις ἐν τῇ διευθετήσει τῶν προβλημάτων τῆς ἐγγύς Ἀνατολῆς, τοῦθ' ὅπερ δὲ καὶ ἐγένετο βραδύτερον, ἔκρινον ἰσχυρότερον ν' ἀναγνωρίσωσι διεθνῶς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἀγκύρας. Μετὰ τὸ γενόμενον δὲ τοῦτο πρῶτον βῆμα ὑποχωρήσεως ἀπέναντι τοῦ ἐθνικιστικοῦ κινήματος, ἐπηκολούθησαν καὶ ἕτερα ἐκ μέρους τῶν προεχουσῶν Δυνάμεων τῆς Συνεννοήσεως, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἤρξαντο ν' ἀναφύωνται ὀριζικαὶ διαφωνίαι περὶ τῆς τηρητέας τάσεως, παρασχοῦσαι οὐκ ὀλίγην ἠθικὴν ἐνθάρρυνσιν εἰς τὸν Μουσταφᾶ Κεμάλ - Πασσᾶν. Ἡ ἠθικὴ αὕτη ἐνθάρρυνσις δὲν ἐβράδυνε νὰ μετατραπῇ καὶ εἰς ὑλικὴν τοιαύτην, ἰδίᾳ ἐκ μέρους τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Γαλλίας. Ἦτο ἐξυπηρετικὴ τῶν ζωτικῶν συμφερόντων αὐτῶν ἐν τῇ ἐγγύς Ἀνατολῇ ἡ πολιτικὴ αὕτη τῶν δύο Δυνάμεων; Ἡ ὑπεροπτικὴ καὶ ἀδιάλλακτος στάσις, τὴν ὁποίαν μετὰ ταῦτα ἐτήρησε καὶ τῆρεϊ εἰσέτι καὶ νῦν ἡ Τουρκία ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ἐν αὐτῇ γαλλικὰ καὶ ἰταλικὰ οἰκονομικὰ ἢ

ἄλλα συμφέροντα ἀποτελεῖ, φρονοῦμεν, τὴν πλέον εὐ-
 γλωττον ἀπόδειξιν περὶ τοῦ ἀσυγγνώστου πολιτικοῦ σφάλ-
 ματος, τὸ ὁποῖον εἶχον διαπράξῃ αἱ δύο Δυνάμεις, ὑπο-
 βοηθήσασαι τὴν τελικὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἐθνικιστικοῦ
 κινήματος.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, αἱ Δυνάμεις τῆς Συνεννοήσεως,
 ἀναγνωρίσασαι διεθνῶς τὴν ἐν Ἀγκύρᾳ Κυβέρνησιν, ἐκά-
 λεσαν ταύτην ὅπως μετάσχῃ τῶν διπλωματικῶν διαπραγ-
 ματεύσεων πρὸς διευθέτησιν τοῦ προβλήματος τῆς ἐγγύς
 Ἀνατολῆς. Οὕτως, τὴν 21 Φεβρουαρίου — 12 Μαρτίου 1921
 συνεκλήθη ἐν Λονδίῳ εἰδικὴ συνδιάσκεψις, τῶν ἐργασιῶν
 τῆς ὁποίας μετέσχε καὶ ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἀγκύρας. Αἱ
 διαπραγματεύσεις ὑπῆρξαν ἐργώδεις καὶ αἱ συζητήσεις
 μακραὶ καὶ ἐνδιαφέρονσαι. Αἱ τρεῖς προέχουσαι Δυνάμεις
 τῆς Συνεννοήσεως Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ἰταλία προέτεινον
 ἐν τέλει τὴν 25 Φεβρουαρίου ὅπως τὸ ἀναφυέν ζήτημα
 περὶ τοῦ πλειοψηφοῦντος στοιχείου ἐν τῇ Θράκῃ καὶ τῇ
 Σμύρῃ διευθετηθῇ διαιτητικῶς ὑπὸ εἰδικῆς διεθνούς ἐπι-
 τροπῆς, ἐνῶ συγχρόνως θὰ ἐγίνοντο ὅμως ἀποδεκταὶ πᾶσαι αἱ
 λοιπαὶ διατάξεις τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Ἡ πρότασις
 αὕτη ἐγένετο μὲν δεκτὴ ὑπὸ τῆς ἐθνικιστικῆς Τουρκίας,
 ἀλλ' ἀπερρίφθη ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ τελικὸς διακανονι-
 σμὸς, τὸν ὁποῖον προέτεινε τὴν 12 Μαρτίου ἡ συνδιάσκε-
 ψις, δὲν ἐγένετο ἐπίσης ἀποδεκτός, εἰς τρόπον ὥστε αὕτη
 δὲν κατέληξεν εἰς οὐδὲν θετικὸν ἀποτέλεσμα παρ' ὅλας τὰς
 πρὸς τοῦτο καταβληθείσας προσπάθειάς.

Ἀλλὰ τὴν 9 Μαρτίου 1921 εἶχε συνομολογηθῆ ἐν Λον-
 δίνῳ μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Γαλλίας καὶ τῆς ἐθνι-
 κιστικῆς Τουρκίας εἰδικὴ συμφωνία, δι' ἧς κατεφέρετο τὸ
 πρῶτον βαρὺ πλήγμα κατὰ τῆς ἀπὸ 10 Αὐγούστου 1920
 συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Διὰ τῆς συμφωνίας ταύτης ἡ
 Γαλλία, λαμβάνουσα οἰκονομικῆς φύσεως ἀντισταθμίσματα,
 ἀπέδιδε τὴν Κιλικίαν εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἀγκύρας,
 ἥτις παρέσχεν ἀμφιβόλους τινὰς ἐγγυήσεις μόνον διὰ τὸν σεβα-
 σμὸν τῶν δικαιωμάτων τῶν ἐν αὐτῇ ἐθνικῶν μειονοτήτων

(ἄρθρ. F). Τὸ ἄρθρ. C προέβλεπε τὴν σύστασιν ἀστυνομίας ἐν Κιλικίᾳ ὑπὸ τοῦρκον ἀρχηγὸν καὶ τῇ συμπράξει γάλλων ἀξιωματικῶν, οἵτινες θὰ ἐτίθεντο εἰς τὴν διάθεσιν τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως. Ἡ συμφωνία καθώριζε περαιτέρω ὅτι ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἀλεξανδρέττας ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις θὰ ἐγκαθίστα εἰδικὸν διοικητικὸν καθεστῶς καὶ θ' ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν ὅπως παράσχη εἰς τοὺς ἐν αὐτῇ μουσουλμάνους πᾶσαν εὐκολίαν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ των καὶ τὴν χρῆσιν τῆς τουρκικῆς γλώσσης. Ἡ τουρκικὴ γλῶσσα θὰ ἐκέκμητο τὸν ἐπίσημον χαρακτῆρα ἐν ᾧ μέτρῳ ἡ ἀραβικὴ καὶ ἡ γαλλικὴ. Ἐν Λονδίῳ ὡσαύτως συνωμολογήθη τὴν 12 Μαρτίου 1921 καὶ ἕτερα συμφωνία μεταξὺ τῆς Ἰταλίας ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς ἐθνικιστικῆς Τουρκίας ἀφ' ἑτέρου. Κατὰ τὸ 6 ἄρθρ. τῆς συμφωνίας ταύτης, αἱ διάφοροι διατάξεις τῆς θὰ ἐτίθεντο ἐν ἰσχύϊ δι' εἰδικῆς μεταγενεστερᾶς συμφωνίας, ἣτις δὲ θὰ συνήπιετο ἀμέσως μετὰ τὴν συνομολόγησιν εἰρήνης, ἐξασφαλίζούσης εἰς τὴν Τουρκίαν ὑπαρξιν βιώσιμον καὶ ἀνεξάρτητον. Σημειωτέον σχετικῶς ὅτι διὰ τοῦ ἄρθρ. 4 τῆς συμφωνίας τῆς 12 Μαρτίου 1921 ἡ Ἰταλία ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν ὅπως ὑποστηρίξη ἐνεργῶς πλησίον τῶν συμμάχων αὐτῆς πάσας τὰς ἀξιώσεις τῆς τουρκικῆς ἀντιπροσωπείας, ἐν σχέσει πρὸς τὴν διατύπωσιν τῶν ὄρων τῆς περὶ εἰρήνης ὀριστικῆς συνθήκης, ἰδίᾳ δὲ τὴν ἀπόδοσιν εἰς τὴν Τουρκίαν τῆς Θράκης καὶ τῆς περιοχῆς τῆς Σμύρνης.

Ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἀγκύρας, λαβοῦσα γνῶσιν τοῦ κειμένου τῆς ἀνωτέρω ἀπὸ 9 Μαρτίου 1921 συμφωνίας μετὰ τῆς Γαλλίας, δὲν ἐνέκρινε ταύτην ἐν ὑπουργικῷ συμβουλίῳ. Παρὰ τὰ περὶ τοῦ ἐναντίου δὲ διαδοθέντα, ἡ ἐν λόγῳ συμφωνία φαίνεται ὅτι δὲν ὑπεβλήθη εἰς τὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν οὐδὲ ἀπερρίφθη ὑπὸ ταύτης, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, τὸ ὁποῖον δὲν εὔρε τὰς καθ' ἑκάστην διατάξεις αὐτῆς ὡς τελείως ἱκανοποιητικὰς. Ἐνεκα τοῦ λόγου τούτου παρητήθη ὁ τότε ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργὸς Βεκίρ Σαμῆ-βέης, ὅστις προσωπικῶς εἶχε διαπραγματευθῆ τὴν ἀπορριφθεῖσαν συμφωνίαν ἐν Λονδίῳ,

διωρίσθη δὲ νέος τοιοῦτος τὴν 19 Μαΐου 1921 ὁ Γιουσοῦφ Κεμάλ - βέης.

Ὡς ἐκ τῆς νέας φορᾶς, ἦν οὕτως ἔλαβον τὰ πράγματα, ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις ἀπέστειλεν μετὰ ταῦτα εἰς Ἄγκυραν ἐπὶ εἰδικῇ ἀποστολῇ τὸν γερουσιαστὴν Franklin - Bouillon, ὅστις συνῆψε τὴν 20 Ὀκτωβρίου 1921 συμφωνίαν μετὰ τῆς Κυβερνήσεως τῆς Ἀγκύρας. Συμφώνως πρὸς τὸ 1 ἄρθρ. αὐτῆς θὰ ἔπαυε τοῦ λοιποῦ ἡ μεταξὺ τῶν δύο μερῶν ὑφισταμένη ἐμπόλεμος κατάστασις. Τὸ 7 ἄρθρ. προέβλεπεν εἰδικὸν καθεστῶς διὰ τὴν Ἀλεξανδρέτταν, τὸ δὲ 8 ἄρθρ. καθώριζε τὰ πρὸς τὴν Συρίαν τουρκικὰ σύνορα. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν δὲ ἐκκένωσιν τῆς Κιλικίας ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἀφέθη εἰς τοὺς τούρκους ἐθνικιστὰς ἰκανὸν πολεμικὸν ὕλικὸν εἰς ἀεροπλάνα, ὄπλα, ἵππους καὶ στρατιωτικὰς στολάς, χρησιμοποιοηθὲν μετὰ ταῦτα, ὡς ἦτο ἐπόμενον, κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ γαλλοτουρκικὴ αὕτη συμφωνία τῆς 20 Ὀκτωβρίου 1921 προεκάλεσε μεγάλην δυσφορίαν ἐν Ἀγγλίᾳ, ἧς ἡ Κυβέρνησις ἔσπευσε νὰ διαμαρτυρηθῇ ἐν Παρισίοις, ἐπηκολούθησε δ' ἐντεῦθεν ἀνταλλαγὴ διακοινώσεων, ὧν ἡ μελέτη παρουσιάζει πραγματικὸν ἐνδιαφέρον.

Τὴν 22 - 26 Μαρτίου 1922 συνῆλθεν ἐν Παρισίοις νέα συνδιάσκεψις περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐγγύς Ἀνατολῆς, εἰέσχον δὲ ταύτης οἱ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργοὶ τῆς 1. Βρετανίας, Γαλλίας καὶ Ἰταλίας Curzon, Poincaré καὶ Schanzer. Ἡ πρώτη πράξις τῆς συνδιασκέψεως ταύτης ἦτο ἡ ἀποστολὴ πρὸς τὰς Κυβερνήσεις Ἀθηνῶν, Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀγκύρας τηλεγραφήματος, δι' οὗ συνιστάτο ἡ συνομολόγησις τριμήνου γενικῆς ἀνακωχῆς, τῆς ὁποίας δὲ καὶ καθωρίζοντο αἱ σπουδαιότεραι διατάξεις. Κατὰ τὸ 2 ἄρθ. τῶν προτεινομένων ὄρων, οἱ ἐμπόλεμοι, διατηροῦντες τὰς ἐν γένει θέσεις, ἃς νῦν κατεῖχον τὰ κύρια αὐτῶν σώματα, θὰ ὄφειλον νὰ συμπτύξωσι πρὸς τὰ ὀπίσω τὰς προφυλακὰς αὐτῶν εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐκλείψῃ πᾶσα ἐπαφὴ μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων στρατευμάτων καὶ νὰ σχη-

ματισθῆ ζώνη πλάτους τουλάχιστον 10 χιλιομέτρων μεταξύ τῶν δύο μετώπων, ἀπηλλαγμένη τῆς παρουσίας στρατιωτικῶν δυνάμεων. Τὸ ἄρθ. 3 καθώριζεν ὅτι οὐδεμία θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἐνίσχυσις τῶν ἀντιπάλων στρατευμάτων εἰς ἄνδρας ἢ ὑλικόν, ἐπίσης δὲ ὅτι οὐδεμία ἀπόσπασις συγκεκροτημένων μονάδων θὰ ἠδύνατο νὰ λάβῃ χώραν.

Τὴν 26 Μαρτίου 1921 ἡ συνδιάσκεψις διετύπωσε προτάσεις εἰρήνης εὐμενεστέρας πρὸς τὰς τουρκικὰς ἀξιώσεις, αἷς δὲ καὶ ἐκοινοποίησε πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Κυβερνήσεις Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀγκύρας. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπεδέχθη τὴν προταθεῖσαν γενικὴν ἀνακομὴν ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς περαιτέρω διατηρήσεως τοῦ ὑφισταμένου καθεστῶτος καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῶν περὶ εἰρήνην διαπραγματεύσεων. Ἐν τῇ ἀπαντητικῇ διακοινώσει αὐτῆς ἀπὸ 8 Ἀπριλίου ἡ Κυβέρνησις τῆς Κωνσταντινουπόλεως διετύπωσε σχετικῶς τὴν ἐπιφύλαξιν ὅπως ἡ ἀποφασισθεῖσα κατ' ἀρχὴν ἐκκένωσις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὑπὸ τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ συντελεσθῆ ὅσον οἷόν τε ταχύτερον. Πρὸ τῆς ἐπιμονῆς ὅμως τῆς Κυβερνήσεως τῆς Ἀγκύρας ὅπως ἡ ὑποσχεθεῖσα αὐτῇ ἐκκένωσις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀρχίσῃ ἅμα τῇ συνομολογήσει τῆς γενικῆς ἀνακομῆς καὶ οὐχὶ ἅμα τῇ συνάψει τῆς περὶ εἰρήνης συνθήκης, συντελεσθῆ δὲ πάντως ἐντὸς τεσσάρων μηνῶν, ὡς ὠρίζετο ἐν τῇ ἀπὸ 5 Ἀπριλίου ἀπαντητικῇ διακοινώσει τῆς Ἀγκύρας, ἡ προσπάθειν τῆς συνδιασκέψεως τῶν Παρισίων πρὸς διευθέτησιν τῆς ἑλληνοτουρκικῆς διαφορᾶς δὲν ἐπέτυχεν οὐδὲ τὴν φορὰ ταύτην. Διὰ τῆς ἀπὸ 15 Ἀπριλίου διακοινώσεως αὐτῶν α προέχουσαι Δυνάμεις τῆς Συνεννοήσεως δὲν συγκατετίθεντο εἰς τὴν οὕτως αἰτηθεῖσαν ἄμεσον ἐκκένωσιν, ἐδήλουν ὅμως εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς ἐθνικιστικῆς Τουρκίας ὅτι θὰ ἦσαν διατεθειμέναι ὅπως ἐπισπεύσωσι ταύτην, εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀρχίσῃ αὕτη ἀπὸ τῆς παραδοχῆς τοῦ συνόλου τῶν περὶ εἰρήνης ὅρων. Ἄλλ' οὐδ' ἡ συμβιβαστικὴ αὕτη πρότασις ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τῆς Ἀγκύρας.

Τὴν 17 Ἰουλίου 1922 ὁ ἐν Σμύρῃν Ὑπατος Ἀρμοστής

τῆς Ἑλλάδος προεκήρυξε τὴν αὐτονομίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὡς καθώρισε ταύτην τὸ ἀπὸ 14 Ἰουλίου πρακτικὸν τοῦ ἐν Ἀθήναις ὑπουργικοῦ συμβουλίου, δι' οὗ ἐδίδοντο σχετικαὶ ὁδηγίαι πρὸς τὸν Ἀρμοστήν. Ἐπηκολούθησεν ὅμως, τὴν 13 Αὐγούστου, ἡ κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ τουρκικὴ ἐπίθεσις, συνεπεία τῆς ὁποίας ἐξεκενώθη παρ' αὐτοῦ ἡ Μικρὰ Ἀσία, συνομολογηθείσης τὴν 11 Ὀκτωβρίου εἰς Μουδανιά τῆς μετὰ τῆς ἐθνικιστικῆς Τουρκίας γενικῆς ἀνακωχῆς, εἰς ἣν προέβη εἶτα καὶ ἡ Ἑλλάς, διαταχθέντος ὅπως ὑπογράψῃ τὸ κείμενον ταύτης τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀρμοστοῦ τῆς Ἑλλάδος Σιμοπούλου.

Ἡ Μ. Βρετανία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἰταλία προσεκάλεσαν μετὰ ταῦτα ἐπισήμως εἰς συνδιάσκεψιν ἐν Λωζάννῃ τὰς ἐνδιαφερομένας Κυβερνήσεις. Ἡ συνδιάσκεψις αὕτη δὲν θὰ εἶχεν ὡς ἀντικείμενον νὰ θέσῃ μόνον τέρμα εἰς τὸν ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον, ἀλλὰ, ἀναλαμβάνουσα ἐκ νέου τὴν ἐξέτασιν τοῦ ὅλου προβλήματος τῆς ἐγγυῆς Ἀνατολῆς, νὰ καθορίσῃ τοὺς ὅρους τῆς μεταξὺ τῆς ἐθνικιστικῆς Τουρκίας καὶ τῶν Δυνάμεων τῆς Συνεννοήσεως ὀριστικῆς εἰρήνης, δεδομένου μάλιστα ὅτι δὲν εἶχε παρ' αὐτῶν τύχη ἐπικυρώσεως ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν. Αἱ ἐργασίαι τῆς συνδιασκέψεως ἤρξαντο τὴν 21 Νοεμβρίου 1922 διὰ λόγον, ὃν ἐξεφώνησεν ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑλβετικῆς Συμπολιτείας Haab. Αἱ συζητήσεις ὑπῆρξαν μακραὶ. Διακοπεῖσαι τὴν 5 Φεβρουαρίου 1923, ἐπανελήφθησαν τὴν 23 Ἀπριλίου καὶ τὴν 24 Ἰουλίου 1923 κατωρθώθη νὰ ὑπογραφῇ μετὰ ἐργώδεις διαπραγματεύσεις ἡ περὶ εἰρήνης συνθήκη τῆς Λωζάννης, συγκειμένη ἐκ 143 ἄρθρων ἐν ὅλῳ. Διάφοροι συμβάσεις εἰδικαὶ συνοδεύουσι τὴν συνθήκην ὡς π. χ. ἡ ἀπὸ 24 Ἰουλίου 1923 σύμβασις περὶ τοῦ καθεστώτος τῶν στενῶν, ἡ ὑπὸ ἰδίαν χρονολογίαν περὶ τῆς δικαστικῆς ἀρμοδιότητος, ἡ ἀπὸ 30 Ἰανουαρίου 1923 περὶ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἑλληνικῶν καὶ μουσουλμανικῶν πληθυσμῶν, κτλ.

Διευθετήσασα οὕτως τὰ ἐξωτερικὰ αὐτῆς ζητήματα, ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἀγκύρας ἔστρεψε σύντονον τὴν προσοχὴν

αὐτῆς πρὸς τὴν ῥιζικὴν ἐκκαθάρισιν τῆς ἐν τῷ Κράτει ἐσω-
 τερικῆς καταστάσεως. Κατὰ τὰς ἀπὸ 1 καὶ 2 Νοεμβρίου
 1922 συνεδριάσεις τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνελεύσεως ἐλήφθη-
 σαν διάφοροι ἀποφάσεις ὡς ἡ κατάργησις τόσον τοῦ συν-
 τάγματος τῆς 11 Δεκ. 1876, τὸ ὁποῖον εἶχε τεθῆ εἰς ἐφαρ-
 μογὴν διὰ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ νεοτουρκικοῦ πραξικοπήμα-
 τος τῆς 10 Ἰουλίου 1908, ὅσον καὶ τῶν κυριαρχικῶν δικαιο-
 μάτων τοῦ σουλτανάτου, ἡ ἔκπτωσις τοῦ σουλτάνου Μεχμέτ
 VI, ἡ περαιτέρω διατήρησις τοῦ χαλιφάτου καὶ τῶν θρη-
 σκευτικῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων, ὁ τερματισμὸς τῆς Κυβερνή-
 σεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ σουλιᾶνος Μεχμέτ VI
 ἠναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ τὴν 17 Νοεμβρίου 1922 κρυφίως ἐκ
 Κωνσταντινουπόλεως, ἐπιβιβασθεὶς ὑπὸ ἀγγλικὴν προστά-
 σίαν ἀγγλικοῦ πολεμικοῦ, τὸ ὁποῖον καὶ μετέφερε τοῦτ
 εἰς Μάλταν. Τὴν 18 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἡ ἐν Ἀγκύρᾳ συν-
 λευσις καθήρεσε τὸν ἀπελθόντα σουλιᾶνον ἀπὸ τοῦ ἀξια-
 ματος τοῦ χαλίφου, ἐκλέξασα ὡς νέον χαλίφην τὸν πρίγκηπα
 Ἀβδονὺλ Μετζήτ. Ὁ Ῥεφὲτ - Πασσᾶς, ἀρχηγὸς τῶν ἐν
 Θράκῃ ἐθνικιστικῶν στρατευμάτων, διωρίσθη διοικητὴς
 τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἧς ἡ Κυβέρνησις εἶχε προηγου-
 μένως παραιτηθῆ. Παρέσχε δὲ διὰ τῆς ἀδιαλλάκτου στά-
 σεώς του οὐκ ὀλίγα πράγματα εἰς τοὺς Ἀρμοστὰς τῶν
 Μ. Δυνάμεων τῆς Συνεννοήσεως. Μετὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς
 Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων,
 εἰσῆλθον εἰς ταύτην, τὴν 2 Ὀκτωβρίου 1923, τὰ ἐθνικισ-
 τικὰ τοιαῦτα.

Διὰ νόμον τῆς 29 Ὀκτωβρίου 1923 ἡ ἐθνικιστικὴ Τουρ-
 κία προεκηρύχθη εἰς Δημοκρατίαν, ἐκλεγέντος ἀμέσως ὁ
 Προέδρου αὐτῆς τοῦ στρατηγοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ - Πασα
 Διὰ νόμον τῆς 3 Μαρτίου 1924 κατηργήθη καὶ ὁ θεσμ.
 τοῦ χαλιφάτου. Τὴν 1 Νοεμβρίου 1927 ὁ Μουσταφᾶ - Κεμάλ
 ἐξελέγη καὶ αὐθις Πρόεδρος τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας.
 Ὑπὸ τὴν ἄμεσον δ' αὐτοῦ ἡγεσίαν εἰσῆχθησαν εἰς τὸ Κρά-
 τος ὅλως ῥιζικαὶ μεταρρυθμίσεις πολιτειακῆς, δικαστικῆς,
 θρησκευτικῆς ὡς καὶ κοινωνικῆς ἔτι φύσεως. Ἀλλ' αἱ μεταρ-

ρυθμίσεις αὐται δὲν προῆλθον ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ λαοῦ, ἀνελθόντος εἰς ἀνώτερόν τι πνευματικὸν πεδίου, ἀλλ' ἐπεβλήθησαν ἐπιτακτικῶς εἰς αὐτόν. Τούτου δ' ἕνεκα, τὸ μέλλον μόνον θὰ καταδείξῃ ἂν θὰ τελεσφορήσῃ πράγματι ὅλη αὕτη ἡ καινοτόμος δραστηριότης τῶν ἐν Ἀγκύρᾳ, οἵτινες ἐπιδιώκουσι ν' ἀνακαινίσωσιν ἐκ βάθρων τὸ ὅλον Κράτος.

ΔΗΜ. Ι. Δ. ΔΡΟΣΟΣ

Διευθυντὴς Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν

